

Stručni rad

Čitalačke preferencije učenika viših razreda Osnovne škole „Braća Radić“ Koprivnica

Natalija Flamaceta Magdić
Adrijana Hatadi
Osnovna škola „Braća Radić“ Koprivnica

Sažetak

Školsko istraživanje u Osnovnoj školi „Braća Radić“ Koprivnica provedeno je u šk. god. 2021./2022. g. sa svrhom utvrđivanja kakav je stav učenika 5., 6., 7. i 8. r. prema čitanju, ima li obiteljsko okruženje utjecaj na čitateljske navike, kakav je odnos učenika prema školskoj knjižnici te čitaju li učenici na engleskom jeziku, što čitaju te koje strategije čitanja na stranom jeziku koriste. Istraživanje je provedeno putem obrasca u Office Forms. Rezultati anketnog upitnika primijenit će se u utvrđivanju potreba i interesa učenika, u svrhu ostvarivanja motivacije za čitanje, promociju školske knjižnice te unaprjeđivanje nastave Engleskog jezika u Osnovnoj školi „Braća Radić“ Koprivnica.

Ključne riječi: čitanje, lektira, školska knjižnica, čitanje na engleskom jeziku, strategije čitanja na stranom jeziku

1. Uvod

Pri planiranju istraživanja postavile smo hipoteze:

H1: Čitanje iz užitka na hrvatskom jeziku u podređenom je položaju prema čitanju kao školskoj obvezi.

H2: Učenici pretežno pročitaju jednu do dvije knjige mjesečno.

H3: Učenici najviše vole čitati književnost (beletristiku, poeziju i sl.).

H4: Školska knjižnica učenicima predstavlja isključivo izvor za posudbu lektirnih naslova.

H5: Čitanje iz užitka na engleskom jeziku u nadređenom je položaju u odnosu na čitanje iz obaveze.

H6: Učenici na engleskom jeziku više čitaju online sadržaje od tiskanih.

H7: Vještina i razumijevanje pročitane te primjena strategija čitanja na engleskom jeziku učenicima predstavlja poteškoću.

2. Razrada

Istraživanje je obuhvatilo 423 učenika: 192 djevojčice (45,4 %) i 231 dječaka (54,60 %).

Na prvo pitanje u anketnom upitniku 81 % učenika potvrdilo je da su im roditelji/skrbnici čitali slikovnice i knjige kada su bili mlađi. Obitelj ima iznimnu ulogu pri razvijanju djetetovog odnosa prema čitanju. Djeca kojima roditelji od prvih godina života čitaju kasnije lakše usvajaju tehniku čitanja jer imaju bogatiji rječnik i razvijeniju maštu [5].

Drugo pitanje odnosilo se na posjedovanje knjiga u kućnoj biblioteci. 76 % učenika odgovorilo je da njihove obitelji posjeduju kućnu biblioteku. Malom kućnom bibliotekom roditelji svojoj djeci prenose poruku da su knjige i čitanje važni. Nažalost, 24 % učenika izjasnilo se da ne posjeduje policu ili ormar na kojem stoje knjige. Početni interes za čitanje najviše se veže uz obitelj koja je uzor djeci za stjecanje i razvijanje navike čitanja [18].

Iako u obiteljima ispitanih učenika knjiga ima važan status, samo 35 % ispitanih učenika preferira knjigu kao poklon. Nažalost, knjiga kao poklon danas gubi značaj zbog potrošačkog društva i česte izlike da su knjige preskupe.

Čak 89 % učenika izjasnilo se da svaki mjesec pročita jednu ili više knjiga. 11 % učenika uopće ne čita knjige (najviše u 7. razredima). Samo 25 % učenika izjasnilo se da voli čitati, a 52 % učenika čitanje smatra i poistovjećuje s obavezom, dužnošću i zadatkom (lektira - čitanje kao ispunjavanje školske obaveze). Učenici čitaju, ali čitanje ne doživljavaju kao ugodnu aktivnost. 21 % učenika čita tekstove na engleskom jeziku.

U pitanju koje se ticalo preferencija koje/kakve tekstove i u kojem formatu učenici vole čitati, 27 % učenika odlučilo se da najviše voli čitati tekstove na engleskom jeziku, 17 % učenika voli čitati časopise i elektroničke knjige, 14 % opredijelilo se za popularno-znanstvene tekstove. Samo 9 % učenika voli čitati književnost. Rezultat ovog upita naveo nas je na zaključak da u nastavi trebamo inzistirati na izvorima iz časopisa, enciklopedija te uključiti elektroničke knjige u nastavu književnosti.

Učenici su se trebali i odlučiti između nekoliko navedenih razloga zbog kojih ne čitaju više. 33 % učenika smatra da čitanje nije najbolji način provođenja slobodnog vremena, 28 % učenika smatra da čita dovoljno, a 11 % učenika smatra da čitanje nije zabavno jer zahtjeva preveliku koncentraciju. Za čitanje je potreban duboki mentalni angažman i snažna motivacija [2].

Većina učenika ima pozitivan stav u vezi blagodatni čitanja – 34 % učenika smatra da je najveća prednost čitanja bogaćenje vokabulara (rječnika). Gotovo svaki tekst koji učenik čita utječe na njegov jezični fond riječi, a književna djela osobito utječu na stavove, način razmišljanja te nude rješenja određenih problema.

8 % učenika izjavilo je da ima disleksiju. Hrvatska udruga za disleksiju raspolaže podatkom da 5 - 10 % osnovnoškolske populacije ima disleksiju. Disleksija je jedna od nekoliko specifičnih teškoća učenja. Uz probleme čitanja uključuje i probleme u vještini pisanja.

Učenici su mogli preporučiti knjige u kojima su zaista uživali. Učenici su predlagali knjige D. Walliamsa, L. Pichon, J. Kinneyja, D. Pilkeyja, S. Pilić, I. Guljašević, K. Mikulana, stripove (npr. mange), priručnike za samopomoć (npr. Teen psiha), autobiografije (npr. Luka Modrić), ali i lektirna djela (npr. Vlak u snijegu). Nekoliko učenika je napomenulo da vole čitati sve osim lektira „jer lektire su dosadne“.

Učenici u većoj mjeri (57 %) školsku knjižnicu posjećuju jednom mjesečno ili nekoliko puta tijekom školske godine (27 %). 7 % učenika ne koristi usluge školske knjižnice. 87 % učenika školsku knjižnicu koristi za posudbu lektire, a 8 % učenika za posudbu knjiga koje nisu vezane za lektiru.

Nažalost, učenici svoje čitateljske potrebe ograničavaju na čitanje lektire. Rezultate ovih pitanja smatramo alarmantnim jer većina učenika školsku knjižnicu poistovjećuje s „posuđivaonicom lektirnih djela“. Školska knjižnica sudjeluje brojnim aktivnostima u školskom kurikulumu (programi i projekti za poticanje čitanja, književni susreti i sl.), ali će svoje aktivnosti povećati zbog brojnih mogućnosti koje može ponuditi učenicima.

Engleski jezik već se duže vrijeme smatra globalnim fenomenom (lingua franca) i stoga nije definiran fiksnim teritorijalnim, kulturnim i društvenim funkcijama, nego ga ljudi koriste, oblikuju i prilagođavaju svojim kontekstima upotrebe čime dobiva na značaju (Cogo, 2016) pa nije začudilo da je 96% učenika na prvo pitanje dijela anketnog upitnika o čitanju na engleskom jeziku koje je glasilo smatraju li da će im poznavanje engleskog jezika koristiti u životu potvrdno odgovorilo.

Učenici vole čitati na engleskom jeziku što je pokazao i postotak od 72 % učenika. Od toga 56 % učenika 7. i 8. razreda svakodnevno čita na engleskom jeziku u slobodno vrijeme, dok je taj postotak kod učenika 5. i 6. razreda manji (34 %) što je, obzirom na stupanj ovladanosti jezikom u starijim razredima, očekivano. Učenici smatraju da je čitanje na engleskom jeziku zabavno (50 %), korisno (61 %) te da im pomaže u učenju jezika (55 %). Uobičajeno se pretpostavlja da su učenje jezika i korištenje jezika odvojeni procesi koji se odvijaju po određenom redoslijedu (prvo naučite jezik, a zatim ga koristite). Najnovija istraživanja jezika pokazuju da učenje jezika podrazumijeva i njegovo korištenje (jezik je i cilj i sredstvo) te da učenici imaju istodobno promjenjive uloge i identitete (Cogo, 2016).

73 % učenika 7. i 8. razreda izjavilo je da kad traže dodatne sadržaje i pomoć za rješavanje zadaće (iz bilo kojeg nastavnog predmeta), čitaju i traže sadržaje na engleskom jeziku, a taj je postotak u 5. i 6. razredima nešto manji (62 %). Radi se o funkcionalnoj upotrebi jezika.

Od ponuđenih odgovora na pitanje što čitaju na engleskom jeziku, učenici su najviše birali: internetske stranice (65 %), društvene mreže (63 %, a postotak raste s uzrastom), poruke (47 %), priče o stvarnim ljudima (37 %), stripove (33 %).

Zanimljivo je da mlađi učenici radije čitaju stripove od starijih (5. i 6. razred 46 %, 7. i 8. razred 21 %).

Obzirom na digitalno doba u kojem žive, učenicima je postavljeno pitanje vole li više čitati online sadržaje (društvene mreže, internetske stranice i sadržaje) od tiskanih knjiga, na što je 79 % učenika potvrdno odgovorilo. Što se tiče čitanja knjiga u digitalnom formatu, 58 % učenika preferira tiskane knjige u odnosu na digitalne. Iako se današnji učenici smatraju digitalnim urođenim, istraživanja pokazuju da i digitalni urođenici smatraju zaslon inferiornim u odnosu na papir kad je riječ o učenju. Smatraju da zaslon služi zabavi, ne za ozbiljan rad (Prensky, 2001) pa je takav rezultat očekivan.

U Hrvatskoj 90 % djece igra neku vrstu video igara. One pružaju uvid u novi oblik socijalizacije (virtualnu socijalizaciju) koja komunikacijom u virtualnom svijetu razvija socijalne vještine (Pillai, Rahul, Peringat, Thilakarajan, Janardhanan, 2011). 88 % učenika u anketnom upitniku izjasnilo se da igra računalne igre u kojima je potrebno znanje engleskog jezika.

U pitanjima koja su se odnosila na upotrebu strategija pri čitanju na engleskom jeziku, većina učenika najprije pogleda ilustraciju uz tekst i na taj način stvara dojam o tekstu. Zanimljivo je da taj postotak raste s uzrastom učenika i iznosi 50 % u 5. razredu, 55 % u 6., 72 % u 7. te 63 % u 8. razredu.

66 % učenika izjavilo je da pri čitanju na engleskom jeziku mora razumjeti svaku riječ, a riječi koje ne razumiju nastoje shvatiti iz konteksta (90 % ispitanika). Zanimljivo je da, iako su izjavili da moraju razumjeti svaku riječ, riječi koje ne razumiju čak 57 % učenika ne pokušava prevesti uz pomoć rječnika (taj postotak je veći u 5. i 6. razredu – 67 %, nego u 7. i 8. – 51 %), tj. „preskoče“ nepoznatu riječ. Korištenje strategija čitanja omogućava svjesno oblikovanje smisla teksta u situacijama kad nastaju prekidi u njegovom razumijevanju te su poželjne kod svih čitatelja (Jelić, 2004).

Što se tiče čitanja na glas u razredu, najviše učenika je procijenilo da im je vještina čitanja dobro razvijena te samo ponekad pogriješe u čitanju (51 %), slijedi procjena da izvrsno čitaju (23 %). U 5. i 6. razredu procjena da izvrsno čitaju češća je nego u 7. i 8. razredu, a to se može objasniti manjom zahtjevnosti tekstova i sadržaja obzirom na uzrast. 17 % svih ispitanika smatra da griješi u čitanju, ali smatraju da ih se može razumjeti, 6 % učenika smatra da puno griješe u čitanju i da ih je teže razumjeti dok 2 % učenika smatra da im je tehnika čitanja nedovoljno razvijena i da čitaju jako loše. Na pitanje o kvaliteti čitanja u sebi 52 % učenika smatra da izvrsno čita, 28 % smatra da ponekad pogriješe u čitanju, 14 % da griješe u čitanju, 4 % da puno griješe u čitanju, a 2 % da čita jako loše. Učinci čitanja na glas i čitanja u sebi mogu varirati obzirom na brzinu čitanja, pamćenje pročitano, razvoj govornog aparata, govornih i komunikacijskih vještina itd. Učenici smatraju da razumiju većinu pročitano: u potpunosti razumije 40 % učenika, a uglavnom razumije 35 % učenika. Bilo da se radi o čitanju na glas ili čitanju u sebi, obzirom na specifičnost pisanog izraza engleskog jezika čiji se pisani simboli razlikuju od pravila usvojenih unutar sustava materinog jezika, učenici, osim što pokušavaju razumjeti poruku pisca teksta, čitajući ujedno usvajaju jezični sustav stranoga jezika [10].

Anketni upitnik završava pitanjima o tome kako se učenici osjećaju kad čitaju na engleskom jeziku u razredu, u sebi i na glas. 35 % učenika izjavilo je da ne voli čitati u sebi, 55 % učenika ne smeta čitanje u sebi u razredu, a 10 % učenika ne voli čitati u sebi na satu. Što se tiče čitanja na glas u razredu, 5 % učenika voli čitati na glas u razredu, 49 % učenika ne smeta čitanje na glas, a čak 36 %

učenika smeta kad moraju čitati na glas pred drugima. Strah i nelagoda od čitanja može biti uzrok ili posljedica poteškoća koje učenik ima pri čitanju kao i poteškoća pri razumijevanju teksta pa se strah od čitanja pojavljuje kao ometajući posrednik između dekodiranja teksta i razumijevanja značenja. Postojanje straha od čitanja ovisi i o motivaciji učenika za učenje jezika, vrsti i količini prethodnog iskustva u učenju stranih jezika, ali i o čitanju na materinjem jeziku [13].

3. Zaključak

Većina istraživačkih hipoteza je potvrđena.

H1: *Čitanje iz užitka na hrvatskom jeziku u podređenom je položaju prema čitanju kao školskoj obvezi.* Istraživanje je pokazalo da većina učenika svoj odnos prema čitanju veže uz čitanje zadanih lektirnih djela i nisu razvili naviku čitanja (školska obaveza, otpor, negativan stav). Hipoteza je potvrđena.

H2: *Učenici pretežno pročitaju jednu do dvije knjige mjesečno.* Čitateljska kultura ispitanih učenika upitnog je statusa, učenici nemaju razvijenu naviku, potrebu i interes za čitanjem mimo onoga što im je nametnuto. Hipoteza je potvrđena.

H3: *Učenici najviše vole čitati književnost (beletristiku, poeziju i sl.).* Hipoteza se odnosila na učeničke interese u pogledu vrste tekstova koje najradije čitaju. Izjasnili su se da su im najzanimljiviji časopisi, e-knjige i popularno-znanstveni tekstovi, književnost je na margini učeničkih interesa. Rezultat nam govori da bismo trebali težiti proširenju postojećih interesa te učenicima približiti i osuvremeniti književnost. Hipoteza je opovrgnuta.

H4: *Školska knjižnica učenicima predstavlja isključivo izvor za posudbu lektirnih naslova.* Ispitani učenici čitaju zato što moraju, čitaju malo i unutar svojih interesa, školska knjižnica ima stigmatu „posuđivaonice lektirnih knjiga”. Hipoteza je potvrđena.

H5: *Čitanje iz užitka na engleskom jeziku u nadređenom je položaju u odnosu na čitanje iz obaveze.* Čitanje iz užitka na engleskom jeziku u nadređenom je položaju u odnosu na čitanje iz obaveze. Učenici vole čitati na engleskom jeziku te rado svakodnevno čitaju sadržaje po vlastitom izboru. To se prvenstveno odnosi na čitanje njima zanimljivih sadržaja na internetskim stranicama i društvenim mrežama. Hipoteza je potvrđena.

H6: *Učenici na engleskom jeziku više čitaju online sadržaje od tiskanih.* Ispitani učenici su digitalni urođenici i internet smatraju sebi bliskim medijem koji svojim sadržajima nudi velik broj informacija pa više koriste njegove mogućnosti u odnosu na proučavanje tiskane literature. Ipak, učenici daju prednost tiskanim knjigama u odnosu na digitalne knjige. Hipoteza je djelomično potvrđena.

H7: *Vještina i razumijevanje pročitano te primjena strategija čitanja na engleskom jeziku učenicima predstavljaju poteškoću.* Učenici izražavaju zadovoljstvo vlastitom vještinom čitanja na stranom jeziku, smatraju da razumiju pročitano te koriste strategije čitanja koje im olakšavaju razumijevanje pročitanih sadržaja. Hipoteza je opovrgnuta.

4. Popis literature

- [1.] Bjelica J. (2007). Kako pomoći, savjeti roditeljima, savjeti učiteljima. Priručnik o disleksiji, disgrafiji i sličnim teškoćama u čitanju, pisanju i učenju, 47-50. Dostupno na <http://www.hud.hr>.
- [2.] Carr, N. (2011). Plitko: što Internet čini našem mozgu. Zagreb: Jesenski i Turk.
- [3.] Cogo, A. (2016b). English as a Lingua Franca in Europe. U A. Linn (Ur.) English in Europe. (str. 271-293). Berlin: De Gruyter Mouton. DOI:10.3828/ejlp.2010.16
- [4.] Ćoso, Z. (2016). Problematika ovladavanja jezikom. Croatica et Slavica Iadertina 12(2), 493-512. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/178252>
- [5.] Čunović, K. i Stropnik, A. (2015). Nacionalna kampanja "Čitaj mi!" – primjer partnerstva i usklađenosti udruga. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 58 (1-2), 103-120. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/143620>
- [6.] Erk, M. i Pavičić Takač, V. (2011). Odnos strategija čitanja i razumijevanja teksta u ranom učenju engleskog kao stranog jezika. U Vodopija, I. (Ur.) Dijete i jezik danas: Dijete i tekst. (str. 325-339). Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/338480128_Odnos_strategija_citanja_i_razumijevanja_teksta_u_ranom_ucenju_engleskog_kao_stranog_jezika Preuzeto 3.12.2021.
- [7.] Istraživanje tržišta knjiga u Republici Hrvatskoj (2022). Dostupno na https://prijava.nocknjige.hr/datoteke/202204220916060.Noc_knjige_Kvaka_istrazivanje_2022.pdf
- [8.] Jelić, A. B. (2009). Čitanje, usvajanje vokabulara i strateško ponašanje učenika stranog jezika.
- [9.] Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja, 18 (4-5), 895-911. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/66631> Preuzeto 2.1.2022.
- [10.] Jelić, A.B. (2004). Vještina čitanja na stranom jeziku: teorijska ishodišta. Strani jezici, 33 (1-2), 19-33. Dostupno na: https://stranijezici.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2020/02/SJ_33_1-2_2.pdf Preuzeto 2.1.2022.
- [11.] Medved Krajnović, M. (2010). Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom. Zagreb: Leykam International.
- [12.] Mihaljević Djigunović, J. (2001). Strategije učenja stranoga jezika: povezanost s afektivnim karakteristikama učenika. Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia : Revue publiée par les Sections romane, italienne et anglaise de la Faculté des Lettres de l'Université de Zagreb, 45-46, 11-23. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=173931 Preuzeto 3.1.2022.
- [13.] Mihaljević Djigunović, J. (2002). Strah od stranoga jezika. Zagreb: Ljevak
- [14.] Peti-Stantić, A. (2019). Čitanjem do (spo)razumijevanja. Zagreb: Ljevak.
- [15.] Pillai, K. R., Rahul, T., Peringat, B. B., Thilakarajan, S., Janardhanan, N. (2011). Virtual Socializing: Its Motives and Spread, MPRA Paper 28774. Dostupno na <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/28774> Preuzeto 29.8.2023.

-
- [16.] Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants: Do They Really Think Differently?. On the Horizon: The strategic planning resource for education professionals, 9(6), 1-6. Dostupno na:
- [17.] <http://portafoli.ub.edu/portfolios/jlrodriguez/4571/last/media/prensky-2.pdf> Preuzeto 29.8.2023.
- [18.] Stričević, I. (2007). Rana pismenost u kontekstu ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta, 9 (2), 49–60.